

objaśnienia znaków

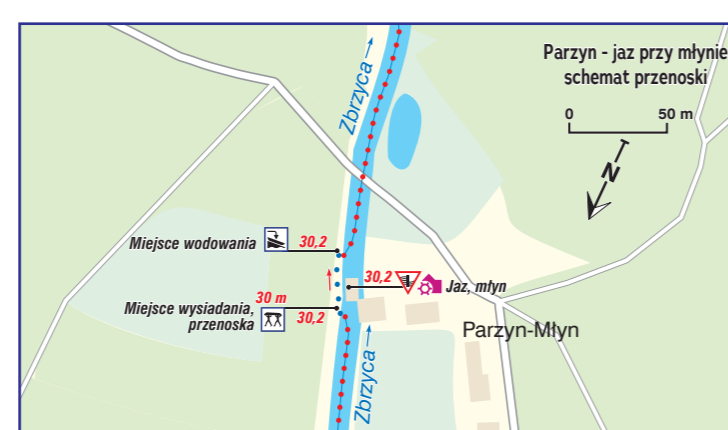
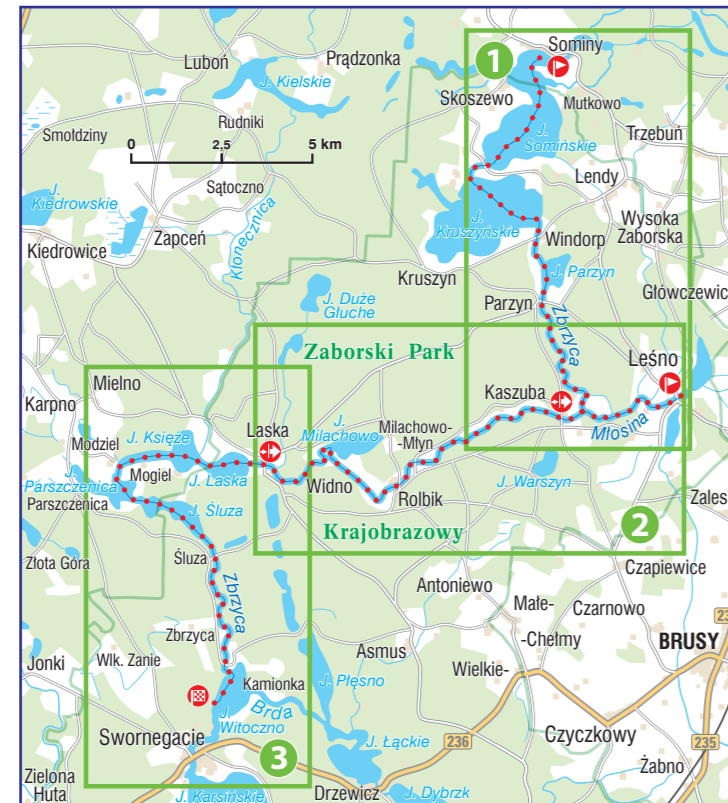
- Szlak kajakowy, kierunek spływu
- Kilometraż liczony w górę rzeki (w km)
- Odległość punktu do szlaku rzeki na danym kilometrze
- Początek/koniec szlaku
- Początek/koniec odcinka szlaku
- Przystań kajakowa; przystań żeglarska
- Stacja wodna; miejsce wodowania
- Przenoska, przewózka
- Niebezpieczne miejsce; elektrownia
- Jaz, spłetje, próg; zakaz pływania
- Most; kładka, pomost; akwedukt; służa
- Hodowla ryb
- Pole biwakowe; kąpielisko; plaża
- Rzeka; kanał
- Jezioro, zbiornik wodny; bagno, teren podmokły
- Kościół, klasztor; inny obiekt sakralny; kapliczka
- Zamek; muzeum; pomnik
- Pałac, dwór; zabytkowy park; leśniczówka
- Młyn; inny zabytek; ciekawy obiekt krajoznawczy
- Posterunek policji; szpital, przychodnia; apteka
- Market; sklep spożywczy; poczta
- Obiekt noclegowy; gastronomia; bankomat
- Informacja turystyczna; wiaty turystyczna; miejsce odpoczynku
- Parking; przystanek autobusowy; Miejsce Obsługi Rowerzystów
- Wieża widokowa; punkt widokowy; stadion, boisko
- Rezerwat przyrody; pomnik przyrody
- Teren zabudowany; teren przemysłowy; piasek
- Las; park; łąka
- Sad, ogród; inny teren zielony; cmentarz
- Autostrada
- Droga ekspresowa
- Droga krajowa
- Droga wojewódzka
- Droga powiatowa; droga lokalna
- Droga polna, leśna
- Linia kolejowa; stacja
- Nieczynna linia kolejowa
- Lotnisko
- Granica województwa
- Park narodowy
- Park krajoznawczy

europilot
ul. St. Konarskiego 3, 01-355 Warszawa
tel./fax 22 664 50 91
e-mail: biuro@europilot.com.pl
www.europilot.com.pl

Przebieg szlaków oraz schematy przenoski mają charakter orientacyjny

Wśród łąk i lasów

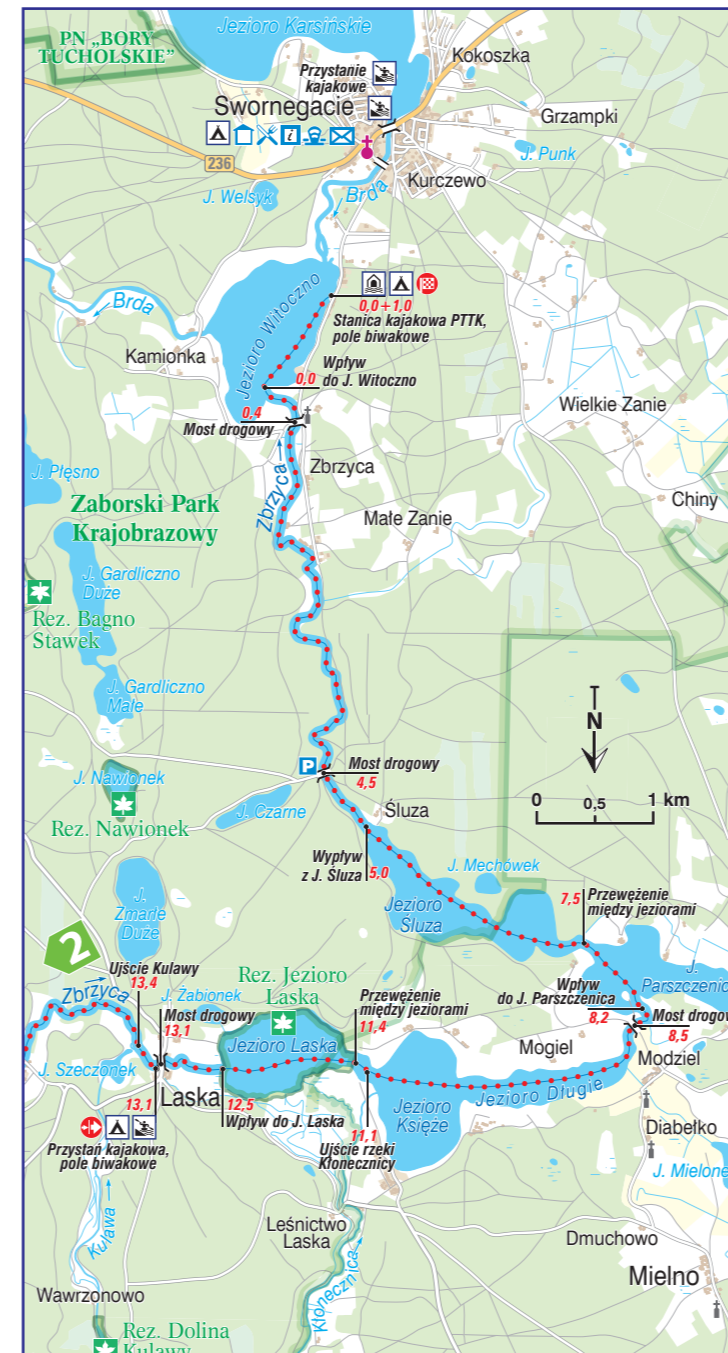
Odcinek 1
Sominy – Kaszuba (14,5 km)

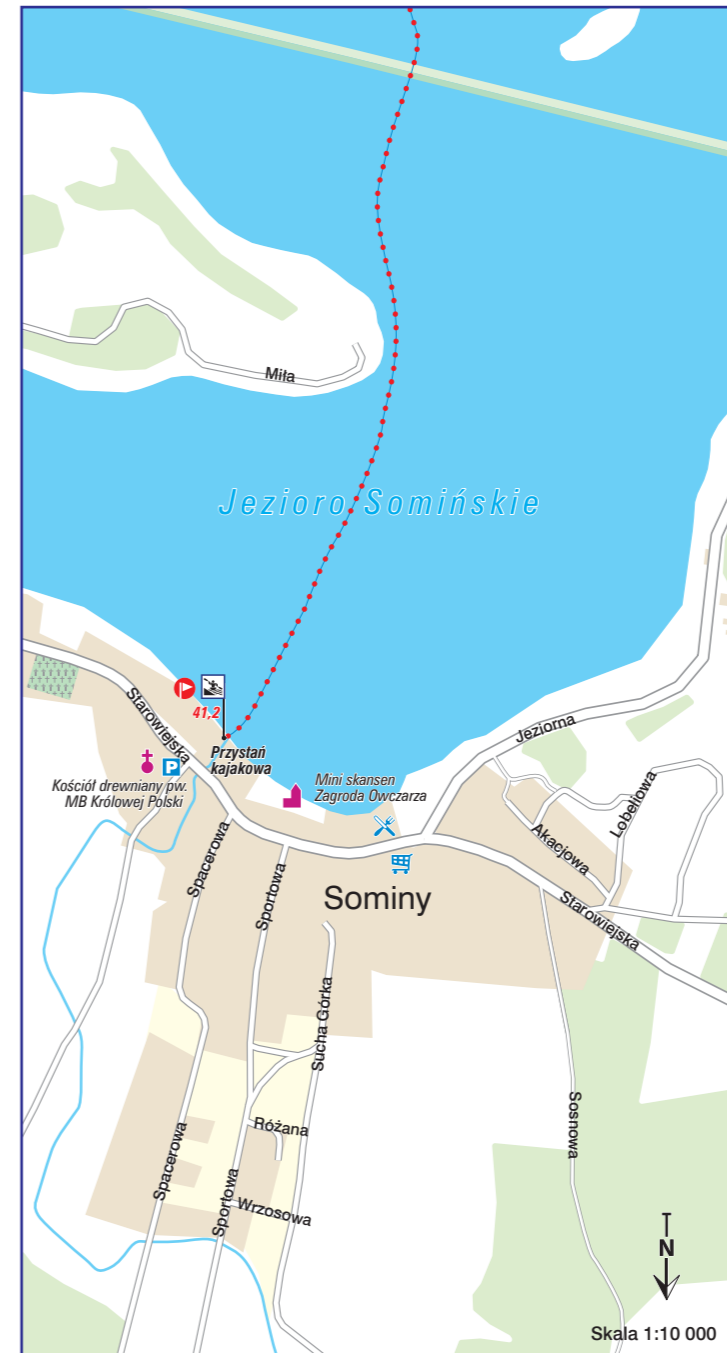
Odcinek 2
Kaszuba – Laska (13,6 km)

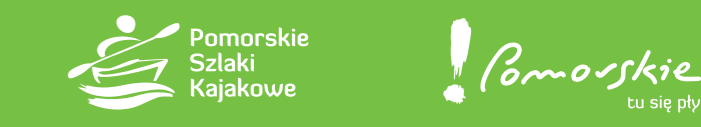
Odcinek 3
Laska – Jezioro Witocznio (14,1 km)

Sominy - plan miejscowości

Swornegacie - plan miejscowości

Pomorskie Szlaki Kajakowe

Długość szlaku Zbrzycy: 42,2 km

Liczba dni: 3

Liczba przenosek: 3

Liczba przystani kajakowych: 6

Rekomendowana trasa spływu: **Sominy (km 41,2) – Swornegacie nad Jeziorem Witoczno (km 0,0 + 1,0)**

Trudność: **szlak łatwy, nieuciążliwy lub średnio uciążliwy**

Propozycje etapów spływów:
1. **Sominy – Kaszuba (14,5 km)**
2. **Kaszuba – Laska (13,6 km)**
3. **Laska – Swornegacie nad Jeziorem Witoczno (14,1 km)**

Uwaga: **Możliwość kontynuacji spływu przez Jezioro Witoczno i fragmentem Brdy do Swornegaci (+2,0 km)**

Długość szlaku Młosiny: 4,2 km

Liczba dni: 1

Liczba przenosek: 0

Liczba przystani kajakowych: 0

Rekomendowana trasa spływu: **Leśno (km 3,6) – Kaszuba (km 0,0 + 0,6)**

Trudność: **szlak łatwy i nieuciążliwy**

Propozycje etapów spływów: **Leśno – Kaszuba (4,2 km)**

Uwaga: **krótki szlak Młosiny można kontynuować szlakiem Zbrzycy.**

SZLAK KAJAKOWY RZEKI ZBRZYCY

Zbrzyca to 50 kilometrowej długości rzeka, będąca najdłuższym i najpiękniejszym dopływem Brdy. Niemal w całości płynie malowniczą doliną przez leśne tereny Borów Tucholskich. Swoje źródła ma w okolicach Dziemian. Płynnie spokojnie po równinnym Sandrze Brdy, przepływa przez liczne jeziora (jest ich na szlaku 10) bądź wiję się naturalnym korytem przez leśne uroczyska i pola uprawne, przez co jest niezwykle różnorodna krajobrazowo. Na szlaku są trzy nieuciążliwe przenoski, a na brzegach zlokalizowano wiele miejsc, zachęcających do postoju i odpoczynku.

Sam szlak kajakowy Zbrzycy prowadzi przez Zborski Park Krajobrazowy, w którym to występują chronione gatunki roślin i zwierząt. W sumie liczy 42 km. W zdecydowanej większości jest łatwy i nieuciążliwy, możliwy do pokonania zarówno kajakami jedno- jak i dwuosobowymi. Często stanowi wstęp dla spływu szlakiem rzeki Brdy, do której rzeka uchodzi.

Po drodze Zbrzyca przyjmuje kilka dopływów: Młosinę, Kulawę i Kłonecznicę. W górnym biegu rzeki, powyżej ujścia Młosiny, sezonowo mogą się pojawiać problemy z poziomem wody. Szlak Zbrzycy jest dobrze oznakowany i przygotowany do obsługi ruchu kajakowego. Początkiem szlaku kajakowego Zbrzycy jest teren rekreacyjny w centrum **Sominy**, na północnym brzegu Jeziora Somińskiego, naprzeciwko kościoła. Kajaki można zwodować także na przystani kajakowej w Skoszewie.

Wieś **Sominy** leży na północnym brzegu rozległego, płytkiego Jeziora Somińskiego. Największą atrakcją miejscowości jest drewniany kościół Matki Boskiej Królowej Polski. Powstał w potowie XVIII wieku, jako zbór ewangelicki. Stanowi ciekawy zabytek kaszubskiego, wiejskiego budownictwa sakralnego. Sominy od średniowiecza zamieszkuje ludność kaszubska trdniąca się rybołówstwem, rolnictwem i hodowlą. Zachowane zabytki wiejskiego budownictwa drewnianego z pierwszej połowy XIX wieku tworzą mini-skansen „**Zagrodę Owczarza**”, otwarty dla zwiedzających w czasie wakacji. W Sominach funkcjonuje zaplecze turystyczne, handlowe oraz gastronomiczne. Wzdłuż Jeziora Somińskiego wybudowano spacerową promenadę ocienioną starymi drzewami. W pobliżu znajduje się także teren rekreacyjny z pomostem z placem zabaw oraz świetlica wiejska mieszcząca się w zabytkowym budynku szkoły.

Pierwszy odcinek szlaku (10 km) z Somin do Parzyna prowadzi przez dwa duże jeziora: Somińskie i Kruszyńskie oraz mniejsze Jezioro Parzyn. Jeziora połączone są ze sobą krótkimi odcinkami rzeki. Znalazienie wypływów Zbrzycy w trzcinach może być nieco kłopotliwe, ponieważ brzegi pozbacone są charakterystycznych punktów. Przy wietrznej pogodzie ten odcinek szlaku może być też nieco uciążliwy. Pomiędzy miejscowościami Parzyn i Kaszuba sezonowo pojawiają się natomiast problemy z wodą. Z tego powodu mniej doświadczeni kajakarze wybierają często spływ od miejscowości Kaszuba lub rzeką Młosiną (dopływem Zbrzycy) z Leśna. Omija się w ten sposób jeziora i płytki, leśny odcinek rzeki.

Jezioro Somińskie jest drugim co do wielkości jeziorem na szlaku kajakowym Zbrzycy, o powierzchni 433 ha. W odróżnieniu od większości dużych jezior na Kaszubach, jezioro Somińskie jest pochodzenia wytopiskowego. Powstało w miejscu, gdzie wielka bryła lodowca pozostała w zagłębieniu terenu, po jej roztopieniu wypełnionym przez wody jeziora. Głębokość jeziora jest mniejsza niż jezior rynnowych (głębokość maksymalna 14 metrów). Linia brzegowa jest bardzo urozmaicona. Jezioro jest otoczone polami uprawnymi i ma raczej niskie, choć zadrzewione i porośnięte szuwarami brzegi. Jedynie północny brzeg jest zabudowany – znajduje się tu wieś Sominy oraz osady Sominki i Skoszewo. Akwen ma kształt owalny, ale w północnej części urozmaicony półwyspami i zatokami. Z wód jeziora wytania się pięć zalesionych, niewielkich wysp. Szlak kajakowy Zbrzycy wiedzie przez jezioro na odcinku około 4 kilometrów.

Jezioro Kruszyńskie z powierzchnią 460 ha jest jest największym

Czas na dłuższą przerwę w wyprawie

z jeziorem na szlaku. To także polodowcowe jezioro wytopiskowe (głębokość do 10 m) o owalnym kształcie i urozmaiconej linii brzegowej. W jego północno-zachodniej części znajduje się duża zatoka. Jezioro otaczają pola uprawne i niskie, zadrzewione i porośnięte szuwarami brzegi. Jest nad nim kilka niewielkich osad. Zbrzyca wpada do jeziora na północy w pobliżu Peplina i wypływa w południowo-wschodnim skraju obok osady Windorp.

Na odcinku od Parzyna do **Kaszuby** rozpoczyna się i leśny fragment Zbrzycy. Rzeka płynie wartko wąwozem otoczona lasem. Piaszczyste lub kamieniste dno jest doskonale widoczne dzięki niezwykle czystej wodzie, której niestety na tym odcinku nie jest za wiele, przez co miejscami może pojawić się konieczność holowania kajaka. Czasem utrudnieniem może być zwalone drzewo. Po pokonaniu około półtora kilometra z prawej strony, w leśnej osadzie Parzyn-Młyn, pojawia się bardzo duży, zrujnowany budynek młyna. W tym miejscu należy przenieść kajaki lewą stroną, urządzoną przenoską.

Z wolna lasy wzdłuż rzeki ustępują miejsca polom uprawnym i pastwiskom, a po około 3 kilometrach z lewej strony wpada do Zbrzycy rzeka Młosina, niosąca znacznie więcej wody niż sama Zbrzyca. Obie rzeki płyną dalej razem, a woda nabiera ciemniejszej barwy z uwagi na osady niesione przez płynącą doliną Młosinę. W Kaszubie przy zabytkowym młynie znajduje się kolejna przenoska i przystań kajakowa. Wysiada się na pomoście przed jazem na lewym brzegu. Kajaki trzeba przenieść przez drogę idąc z lewej strony budynku młyna. Za nim na przystani można je wygodnie zwodować.

Aby ominąć jeziora i płytki, leśny odcinek Zbrzycy mniej doświadczeni kajakarze wybierają spływ od Kaszuby lub rzeką Młosiną z Leśna.

Drewniany **młyn w Kaszubie** widoczny jest z daleka, z rozlewiska rzeki. To budynek o ciemnej, eleganckiej bryle z oknami w niebieskich ramach. Pierwsze wzmianki o młynie pochodzą z II połowy XVI wieku. Jego jaz jest przeszkodą na szlaku i wymaga przenoski. Jest tu też nowa przystań kajakowa. W czasie wodowania kajaków widać spienioną wodę Zbrzycy spadającą z wysokości w koryto rzeki i wartko niosącą kajaki do młyna w Milachowie. Jest tu też dworek rodziny Kossak-Głowczewskich z początku XX wieku.

Za miejscowością Kaszuba rozpoczyna się najbardziej malowniczy odcinek

Zbrzycy. Rzeka płynie najpierw wyprostowanym kanałem, ale wkrótce rozpoczyna meandrowanie wśród łąk i pól w otoczonej rozległym, sosnowym lasem dolinie. Od czasu do czasu pojawia się nad brzegiem domek turystyczny lub budynki gospodarcze, a zielone, niskie łąki zachęcają do odpoczynku. Nadbrzeżne drzewa ostaniają kajakarzy przed słońcem, a cała okolica tchnie spokojem – jesteśmy w końcu w sercu Borów Tucholskich. Urozmaiceniem jest **przenoska** Milachowo-Młyn. W budynku dawnego tartaku funkcjonuje obecnie mała elektrownia wodna. Wysiada się na prawym brzegu przed jazem, kajaki należy przenieść przez drogę i zwodować na pomoście za jazem.

Punktem etapowym na szlaku jest letniskowa wieś Rolbik z przystanią kajakową, polem biwakowym, sklepem i barem – zlokalizowanymi przy samej rzece. Za miejscowością Zbrzyca meandruje wśród łąk i pól, ma wolniejszy nurt, pojawiają się trzcinowiska i bardziej otwarty teren w rozszerzającej się dolinie. Po kilku kilometrach rzeka zmienia się w rozlewisko otoczone wysokimi szuwarami, w którym łatwo stracić orientację. Należy trzymać się lewego brzegu, ponieważ po prawej stronie rozpościera się muliste Jezioro Milachowo, skrajem którego przepływa Zbrzyca. Jest ono siedliskiem wielu gatunków ptaków.

Po wypłynięciu z jeziora dolina powoli się zwęża, a jej brzegi otacza sosnowy las. Dopływamy do leśnej osady Widno. Przystań Widno oraz kolejna miejscowość na szlaku – Laska to osady pracowników leśnych, w których znajdują się również przystanie kajakowe i pola biwakowe. Otoczone są przez rozległe lasy oraz liczne jeziora i stanowią dobry punkt odpoczynku.

Miejsce biwakowe nad rzeką

Rzeka płynie dalej ładną doliną przyjmując z prawej strony dopływ – Kulawę, na której utworzono rezerwat przyrody i odtworzono dawne kanały nawadniające z XIX wieku.

Od Laski Zbrzyca ponownie zmienia charakter, przepływając na odcinku 8 kilometrów przez pięć niedużych jezior: Laska, Księża, Długie, Parszczenica i Śluza. Za pierwszym z nich do Zbrzycy wpada, niespławna dla kajakarzy, rzeka Kłonecznica. Jeziora oddzielają krótkie przesmyki lub przewężenia, ich brzegi są raczej płaskie i użytkowane rolniczo. W okolicy niemal brak jest większych osad ludzkich, ponieważ ziemie te są bardzo piaszczyste i mało urodzajne.

W miejscowości Śluza zaczyna się ostatni przed ujściem Zbrzycy do Jeziora Witoczno, pięciokilometrowy odcinek rzeki. Szlak jest znacznie szerszy jak wcześniej, ma dość wartyk nurt i płynie leśnym wąwozem. W takim malowniczym otoczeniu Zbrzyca wpada do Jeziora Witoczno, gdzie można zakończyć spływ na stancy PTTK lub płynąć Brdą kilometr pod prąd do Swornychgaci, bądź też z prądem w kierunku Drzewicza, Męcikału i Myłofu.

Swornegacie to znana miejscowość turystyczna, leżąca w sercu Borów Tucholskich, przy wypływie Brdy z północnego skraju Jezioro Karskiego. Wieś wzmiankowana w XIII wieku, początkowo stanowiła dobra kościelne, następnie przejęli ją Krzyżacy. Jej zabawna nazwa pochodzi od kaszubskich słów oznaczających umacnianie brzegów rzeki gałęziami. Atrakcją wsi jest przede wszystkim jej wyjątkowe położenie. Na brzegu, w okolicach mostu i dalej na Brdzie mieści się około tuzina przystani i firm kajakowych, liczne wypożyczalnie sprzętu wodnego i rowerów. Z tego powodu Swornegacie znane są „kajakową stolicą Polski”. Rowery zaś są popularne z uwagi na sieć szlaków „Kaszubskiej Marszruty”, oplatających jeziora. Znajduje się tu też kilka restauracji, smażalnia ryb, bary fast food, sklepy spożywcze, poczta oraz bardzo duża liczba kwatery gościnnych o różnym standardzie – od pokoi na wynajem i kwatery agroturystycznych po nowe apartamentowce i pensjonaty. Jest też kilka ośrodków wypoczynkowych i pól biwakowych. Większość obiektów turystycznych czynnych jest w okresie wakacyjnym. Dla kajakarzy Swornegacie są punktem etapowym spływów Brdą oraz końcowym wycieczek Chociń i Zbrzycą. W miejscowości stoi murowany kościół z 1916 roku. W jego pobliżu

znajduje się urokliwy, drewniany, tukowato wygięty „Kości Mostek”, który jest jednym z symboli miejscowości. W drewnianym, w zaprojektowanym z zachowaniem regionalnej stylistyki Kaszubskim Domu Rękodzieła Ludowego, (oddział Gminnego Ośrodka Kultury w Chojnicach), eksponowane są pamiątki i pozostałości kultury materialnej wsi kaszubskiej. Można tu obejrzeć przedmioty użytku codziennego i zaopatrzyć się w regionalne pamiątki wykonane przez kaszubskich twórców. Na „Psiej Górze” znajduje się kąpielisko i teren rekreacyjny.

SZLAK KAJAKOWY RZEKI MŁOSINY

Młosina to niewielka, kilkunastokilometrowej długości rzeka, będąca lewym dopływem Zbrzycy. Jej źródło znajduje się w jeziorze Brzeźno w okolicach wsi Raduń i w górnym biegu przepływa przez liczne jeziora: Brzeźno, Kały, Młosino Małe, Młosino Wielkie, Leśno Górne i Leśno Dolne. Choć jest spławna od miejscowości Raduń (11 km) to jednak powyżej Leśna rzeka jest płytka i raczej uciążliwa, więc najbardziej popularny odcinek spływów Młosiną obejmuje jej dolny fragment – między Leśnem a ujściem do Zbrzycy w okolicach Kaszuby. Szlak Młosiny jest oznakowany i wyposażony w dwie przystanie kajakowe, znajdujące się w Leśnie. Brak przenosek i spora ilość wody powodują, że jest łatwy i nieuciążliwy. Nadaje się zarówno dla kajaków jednoosobowych, jak i dwuosobowych. Czas potrzebny na pokonanie odcinka Młosiny z Leśna do Kaszuby to około godziny. Rzeka Młosina stanowi ciekawą alternatywę dla spływów górna Zbrzycą, na której często występują niskie stany wody. Odcinek z Leśna rozpoczyna się i na niewielkiej, bardzo ładnie położonej, przystani kajakowej przy wpływie rzeki do jeziora Leśno Dolne. Wjazd do niej zlokalizowany jest obok budynku poczty i sklepu. W pobliżu przystani znajduje się rezerwat archeologiczny Kręgi Kamienne w Leśnie. Płynąc kajakiem należy kierować się w stronę kościoła do wpływu Młosiny z jeziora Leśno Dolne. Za pobliskim mostem drogowym, po lewej stronie, znajduje się kolejna przystań kajakowa. Na tym odcinku rzeka jest uregulowana i dość głęboka. Płynie wśród łąk i pól uprawnych, a po około kilometry wpływa w gęsty i dziki, podmokły las, który – choć wydaje się rozległy – porasta jedynie brzegi doliny rzeki. Nico ponad kilometr przed ujściem Młosiny do Zbrzycy, po wypłynięciu z lasu, mijamy most drogowy. Od niego praktycznie do ujścia, brzegi rzeki porośnięte są wysokimi trzcinowiskami uniemożliwiającymi wysiadanie z kajaka. W takim otoczeniu rzeka kończy swój bieg wpadając do Zbrzycy. Co ciekawe, Młosina niesie znacznie więcej wody niż rzeka do której uchodzi, więc łatwo przeoczyć ujście. Po kilkuset metrach

dopływa się do rozlewiska przed malowniczym młynem w Kaszubie, już na szlaku Zbrzycy.

Leśno to niewielka wieś położona na Kaszubach w części zwanej Zaborami. Z racji położenia w okolicy rozległych Borów Tucholskich, pomiędzy jeziorami Leśno Dolne i Leśno Górne, w malowniczym, faliściej terenie, użytkownym głównie jako pola uprawne. Wielkie zmiany w krajobrazie spowodowała nawałnica z 2017 roku, która powaliła miliony drzew w pasie Borów Tucholskich, niszcząc też większość drzew w okolicach wsi. Przez miejscowość przepływa rzeka Młosina, stąd też zaczyna się szlak kajakowy na tej rzece. We wsi znajdują się sklepy spożywcze, apteka i poczta. We wsi warto zobaczyć modrzewiowy kościół **Podwyższenia Krzyża Świętego** z potowy XVII wieku, którego 32 metrowej wysokości wieża – najwyższa drewniana wieża kościoła w Polsce – dominuje nad miejscowością. Kościół przebudowany na początku XVIII wieku zachował się do dziś w doskonałym stanie. Jest architektoniczną perłą kaszubskiego budownictwa sakralnego. Ciekawe jest też jego misternie zdobione, drewniane wyposażenie (chór, ołtarze, ambona, chrzcielnica, obrazy).

W okolicy **Leśna** zachowały się ślady dawnych mieszkańców tych terenów, przebywających tu już kilka tysięcy lat temu. Pozostałością po nich są **kręgi kamienne** i **kurhany**, znajdujące się około 2,5 kilometra na południe od wsi. Stanowią pamiątkę po czasach wędrowki ludów, która miała miejsce blisko dwa tysiące lat temu. Wówczas germańskie plemię Gotów przemierzało Europę ze swojej rodzinnej Skandynawii w kierunku południowym, zakończonej najazdem barbarzyńców na antyczny Rzym. W czasie jednego z dłuższych postojów w tej wędrowce zatrzymali się na terenie dzisiejszych Kaszub, pozostawiając po sobie groby skrzynkowe (kurhany) i miejsca kultu (kręgi kamienne). Dziś te antyczne budowle podziwiać możemy właśnie w okolicach Leśna, a także w Węsiarach i Odrach, a także w wielu innych miejscach w regionie. Kręgi w Leśnie są jednymi z mniej znanych zbiorów megalitów góckich, ale warto je obejrzeć w czasie krótkiego spaceru. Do roku 2017 znajdowały się w sosnowym lesie, ale po nawałnicy, która zniszczyła całe potacie drzew, znajdują się na odkrytym terenie wśród pól i łąk, z rzadka urozmaiconym ocalałymi sosnami.

Zbrzyca z Młosiną

ABC KAJAKARZA

Dobijanie do brzegu, wsiadanie/wysiadanie

- » Dobijaj do brzegu pod prąd.
 - » Wsiadaj/wysiadaj z kajaka ustawionego dziobem w górę rzeki.
- Wywrotka**
- » Po wywrotce nie odwracaj kajaka, podprowadź go do brzegu.
 - » Ratuj najpierw człowieka, potem sprzęt.

Pamiętaj

- » Rzeczy zabezpiecz przed zamoczeniem (wodoszczelne worki) i zgubieniem w wodzie (przywiąż).
- » Zabierz mapę szlaku (miejsca niebezpieczne, biwaki, atrakcje).
- » Weź gotówkę.
- » Naladuj telefon.

Observacja

- » Obserwuj powierzchnię wody przed dziobem kajaka, zmarszczki, fale czy wiry to zapowiedź podwodnych przeszkód do ominięcia.
- » Obserwuj zmiany pogody.

Zachowanie

- » Nie wsiadaj i nie pływaj po spożyciu alkoholu.
- » Zwracaj uwagę na innych.
- » Pomagaj innym w razie potrzeby.
- » Nie przeceniaj swych sił.
- » Zachowaj ostrożność, nie pływaj samotnie.
- » Pływaj w kamizelce ratunkowej.
- » Biwakuj w bezpiecznych miejscach (nie na wyspach na rzece).
- » Śmieci pakuj w worki, zostawiaj w miejscach wyznaczonych.
- » Przed wypłynięciem zapoznaj się z trasą spływu, informacjami o rzece i pogodzie.
- » Zachowaj szyc: na drodze grupy płynię przewoźnik, na końcu ratownik lub najsprawniejsza osada.
- » Unikaj spływania przez sztuczne progi, przenies kajak brzegiem.
- » Zapisz w telefonie numery służb ratunkowych.
- » W razie wypadku powiadom służby ratownicze.

Ważne numery telefonów:

- 112 (alarmowy)
- 601 100 100 (ratunkowy nad wodą)
- 58 3094911 (WIOS)
- 52 3391100 (RZGW w Bydgoszczy)
- 58 3261888 (RZGW w Gdańsku)
- 91 4411200 (RZGW w Szczecinie)
- 22 4701000 (Infolinia Wód Polskich)

Facebook: Pomorskie Szlaki Kajakowe
kajaki.pomorskie.eu